

СУЧАСНІ НАПРЯМИ ІСТОРИЧНОЇ НАУКИ. ГЕНДЕРНІ ДОСЛІДЖЕННЯ.

План:

1. Теоретичні пошуки істориків у ХХ ст. Гендерні дослідження.
2. Русь: жінка у княжому палаці та поза ним.
3. Особливість статусу жінки козацької доби.
4. Емансипація жінки та фемінізм в радянському виконанні.

ЛІТЕРАТУРА

- Основна

1. Смоляр О. Жіночі студії в Україні: жінка в історії та сьогодні. Одеса: Астро-принт. 1999.
2. Українські жінки у горнилі модернізації. Харків: Клуб сімейного дозвілля. 308с.
3. Донець О. «Радянська жінка – найщасливіша в світі»: відображення гендерних питань в українському плакатному мистецтві 1920-1930-х.рр. *Україна модерна*.

<https://uamoderna.com/md/radyanska-zhinka-najshhaslivisha-v-sviti-vidobrazhennya-gendernix-pitan-u-plakatnomu-mistecztvi-1920-1930-x-rr>

- Додаткова

1. Яковенко Н. Вступ до історії. Київ: Критика, 2007.
2. Кісь. О. Жіноча історія як напрямок історичних досліджень: становлення феміністичної методології. *Укр.іст.жур.* 2012.№2.
3. Образ ідеальної домогосподарки. *Історична правда*. <https://www.istpravda.com.ua/research/4d3340f6bad25>

ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ ГЕНДЕРНОЇ ІСТОРІЇ

- Зміна ролі у суспільстві жінки, її емансипації у процесі модернізації
- У світовому масштабі глибокі соціально-економічні та суспільні кризи в наслідок світових війн та тоталітарних режимів
- Піднесення феміністичного руху, зокрема, його чергова хвиля кінця 1960-х рр.
- Стан постмодернізму – протест проти традиційного, емансипації маргінальних груп – «революція маргіналів»
- Теоретичні пошуки істориків, переосмислення сутності історії, її ролі та місця у суспільстві

ТЕОРЕТИЧНІ ПОШУКИ ІСТОРИКІВ ХХ СТ.

1. На межі 19/20 ст. – Е.Дюркгайм «винайдення соціального» - суспільство як спільнота людей, що постає внаслідок переваги колективного (соціального) на одиничним (індивідуальним) $\implies$ питання про оновлення історичної науки.

(Ф.Симіан – подолати 3х ідолів – політичного, індивідуального, хронологічного)

2. Перша світова – суспільна криза, історія як одна із причин.

П.Валері: «Історія є найбезпечнішим продуктом, що його витворила хімія інтелекту. ...Історія виправдовує все, лише чого захочеться. Вона абсолютно нічого не вчить і подає приклади чого завгодно».

1. Школа «Анналів» 1930-ті рр. – журнал, М. Блок, Л.Февр – міждісциплінарна «наука про людину» (все, що позначено людиною є джерело; гріх анахронізму)

2. 3-тє покоління «Анналів» - Ж.Ле Гоф, Е. Ле Руа Лядурі, М.Феро – «нова історія» розмаїття, повернення до унікального, індивідуального та локального, соціальне буття – результат взаємин малих людських колективів $\implies$ історична/культурна антропологія:

Повсякдення, тілесності, соціальна історична психологія, гендерна історія.....

ГЕНДЕРНА ІСТОРІЯ

1. Оформлення як окремого наукового напрямку – поч.1970-их
2. Гендер – як «соціальна стаття» – комплекс соціально та культурно обумовлених відмінностей між чоловіком та жінкою, які обумовили різний статус Ч. та Ж. у соціальній ієрархії та соціальні моделі поведінки.
3. Завдання гендерної історії:
 - визначити коли та яким чином склалась становище жінки як «другої статі» - виховання, релігія, освіта, культура, традиція
 - Здолати дисбаланс у дослідженнях (традиційна історія – у центрі уваги чоловіки, однак жінки – це половина людства, ролі Ч.Ж. різні, однак значення для суспільства однаково важливе) – Герда Лернер
 - Андроцентризм – Шарлотта Перкінс Гілман – спосіб мислення у межах якого чоловіка розглядають як точку відліку та мірило культурних цінностей і норм
 - дискусія – патріархат «чоловіче панування» чи «дискримінація жінок»?

!!! Гендерні дослідження відрізняються від «жіночих студій» - вивчення життя жінок у минулому; «феміністичного підходу» – акцент на нерівності

РУСЬ

- Життя княгині та жінок інших верств істотно відрізнялося
- Княгиня:
 - ✓ Освіта
 - ✓ Громадська діяльність
 - ✓ Активно суспільно-політична діяльність
 - ✓ Зонішньополітичні контакти
 - ✓ Краще забезпечені майнові права

ШЛЮБ – язичницькі традиції відійшли, під впливом християнства та візантійські зразки

- Шлюбний вік – Ж від 12 р., Ч. Від 15 р., в реальності могли домовлятися раніше
- Часи Русі – вже немає «викрадання» дружини, вбивства жінки на могилі чоловіка...
- шлюб укладається через змову, під час якої узгодження майнових питань
- Церковний шлюб – переважає у заможних родинах, серед селян – повільно. За нецерковний шлюб штраф, але він визнавався
- Батьки – зобов'язані дбати про шлюб дочки, штраф батькам за безшлюбну
- Уподобання дівчини враховували (однак вирішували та підбирали пару батьки) – за самогубство дівчини через нелюбий шлюб, або перешкоди шлюбу штраф
- Після заручин – хлопець зобов'язаний одружитися

ШЛЮБ

- Негативно: шлюби із іншими конфесіями, соціально нерівні
- Осуд подружніх зрад - церква на боці дружини
- Розлучення дозволені – однак церква засуджувала та визначила підстави:
 - для чоловіка
 - ✓ невірність дружини (жінки з 15 ст. отримали таке право)
 - ✓ Сама ходить на ігрища
 - ✓ Вкраде або приведе злодіїв
 - для жінки
 - ✓ фізично не спроможний
 - ✓ Не може її утримувати, продає її одяг та майно
- 1 шлюб законний, 2 прощення, 3й – порушення закону, як виняток у разі смерті, 4й – свинське життя
- Розлучення самовільне, без церковного дозволу - негативно

РОДИНА

- Християнство визначало статус чоловіка та жінки в родині
- Святість шлюбу
- Патріархальна модель, ідеал жінки – покірна, тиха, мовчазна
- На жінку – відповідальність за родинні стосунки, атмосферу
- Повага дітей до батьків та до матері

МАЙНОВІ ПРАВА ЖІНКИ

- Спадщина – при заміжжі посаг
- Смерть батьків – спадщина братам (вона посаг при заміжжі), якщо немає братів – жінка
- !!!! Жінка сама вирішувала як розпорядитися майном – материзна – кому, або як поділити між дітьми
- ? Її посаг лише за фактом шлюбу не переходив у власність чоловіка, без її згоди він не міг продати

КОЗАЦЬКА ДОБА

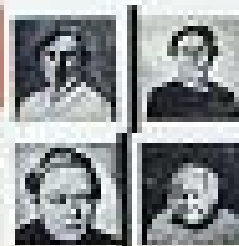
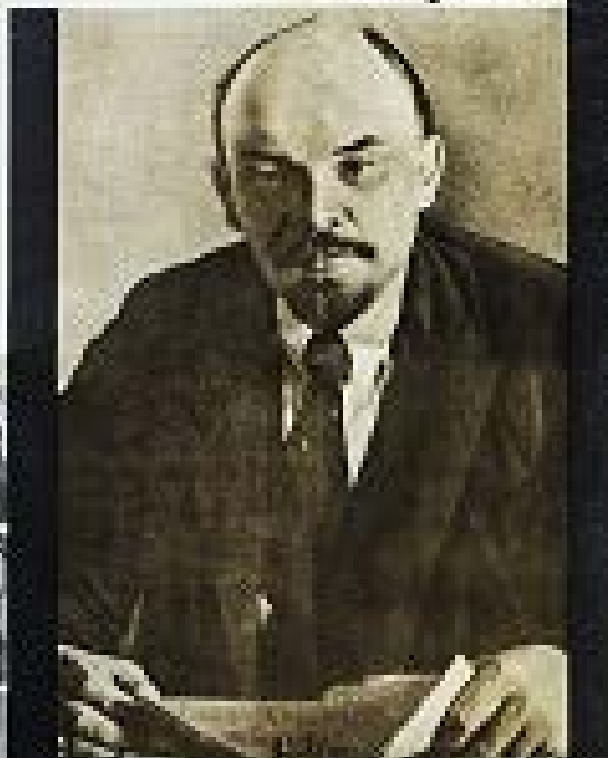
- Права та статус відрізнялися від Європи та Московії
- Суспільне становище залежало не від сімейного стану, соціального статусу чоловіка, а її майнового та соціального статусу від батьків
- Материзна – майно, що перебувало у неподільній власності жінки, хоча в спільному користуванні подружжя, та успадковувалося лише по материнській лінії.
- Литовський статут – рівні матеріальні права для Ч.та Ж.:
- ✓ Право на спадщину
- ✓ Від повноліття – вона повноправна володарка успадкованого майна у разі смерті батьків (за життя – якщо подарована..)
- ✓ Незаміжня жінка мала такі ж самі майнові права як неодруженого чоловіка
- ✓ Податки, військові виплати та повинності – вдова, самотня жінка – як у чоловіків
- Державні посади – Корсунське староство – Софія, вдова Яна Даниловича
- Активна суспільно-громадська та політична діяльність (присяга при Люблінській унії
- Освіта
- Розлучення – додалися +незгода у подружжі, втрата довіри та любові... (окрім тих, що у Європі)
- Комерційна та підприємницька діяльність, самотійно вели господарські справи – козаччина (селянство – право продати городину та самотійно розпоряджатися тими грошима)

РАДЯНСЬКА ЕМАНСИПАЦІЯ

- I етап – 1920 рр. – більшовицька емансипація:
 - ✓ 1917-1918 рр. :
 - Дозвіл на розлучення
 - Цивільний шлюб, церковний скасовано
 - Народження дітей – держреєстрація
 - Збільшено лікарняний до та після пологів (до 6 тижнів)
 - Дозвіл на аборти (1920-1936 р.) – раніше, ніж у Європі
 - ✓ 1926 р. – кодекс законів про шлюб: аліменти, діти у шлюбі та поза шлюбом – рівні
 - ✓ Праця домогосподарки прирівнювалась до праці чоловіка-годувальника
 - ✓ Заохочення жінок до роботи на підприємствах та колгоспах
 - ✓ Заохочення до активної громадсько-політичної діяльності
 - ✓ До освіти

ЛЕНІН – ВИЗВОЛИТЕЛЬ

Не можна встигнути марку в політику без того, щоб не встигнути в політику й жінок, бо жіноча половина роду людського за капіталізму пригноблена однієї. Більшовицька радянська революція відрізує корінь пригноблення та жорстокості жінок так глибоко, як не відважувалась робити ні одна партія, ні одна революція на світі.

Жінки-робітниця мусять брати найактивнішу участь у роботі тих установ, що дбають, головним чином, за розквітаччя жінок та звільнення її від тижневих обов'язків, які налягає на неї катне індивідуальне господарство.

ТРУДЯЩОЇ ЖІНКИ з НЕВОЛІ

ЖІНКИ ЙДІТЬ У РАДИ КОМНЕЗАМИ КООПЕРАЦІЮ

Висвітлено: КООПЕРАЦІЯ КОМУНАЛЬНИХ РАДІ

Висвітлено: КООПЕРАЦІЯ КОМУНАЛЬНИХ РАДІ

РОБІТНИЦЕ!
ДОПОМАГАЙ
КООПЕРУВАТИ ХАТНЕ
ГОСПОДАРСТВО

ЩИМ **ТИ** ДОПОМОЖЕШ
ПРИСКОРИТИ БУДУВАННЯ
СОЦІАЛІЗМУ!

- Звільнити чоловіків та жінок для виробництва
- Заперечення традиційних моделі та побуту родини та пропаганда соціалістичного побуту родини
- Осуд традиційних побутових практик – приготування їжі, прання, прибирання – кухні-фабрики, їдальні, пральні тощо

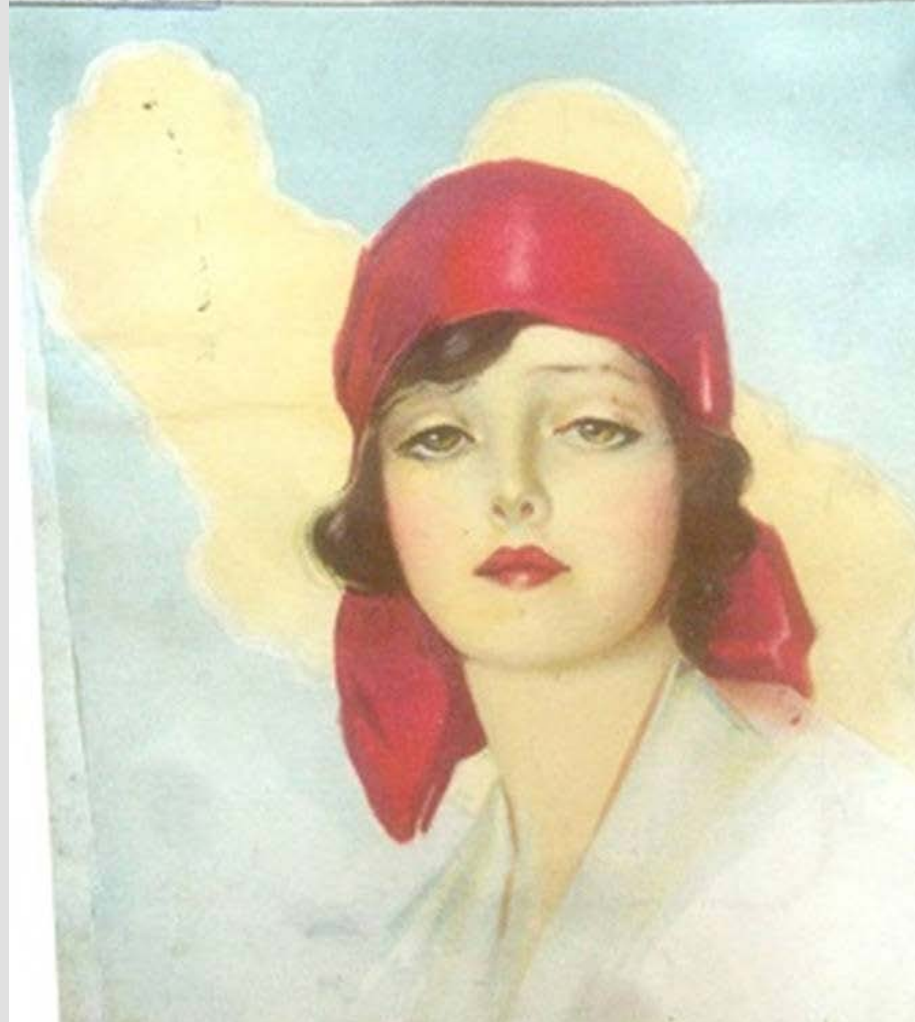
**ЖЕНЩИНА-РАБОТНИЦА,
КООПЕРАЦИЯ ОСВОБОЖДАЕТ
ТЕБЯ ИЗ ПОД ВЛАСТИ КУХНИ
И ПЕЧНОГО ГОРШКА**

- Концепція соціального виховання дітей – практично від народження повністю на утриманні та вихованні у державних закладах (типу інтернату)
 - Ідея – звільнити час, всю увагу та сили віддавати соціалістичному будівництву.
- (не реалізовано – барк коштів у держави та і не змогли здолати традиційні погляди на родину та виховання дітей)ю

ЖУРНАЛ для №4 ЖЕНЩИН

№ 5770 АПРЕЛЬ 1926 г.

- Червона хустка та коротке волосся – як маркер нової, вільної жінки

Обкладинка часопису «Журнал для женщин»,
№4, 1926 р.

Агітаційний плакат «Робітниче, будь в передових рядах будівельників соціалізму», Глан-Глобус В.Б., 1920-ті рр.

Агітаційний плакат «Жити стало краще, жити стало веселіше!», Шубіна Г.К., 1937 р.

II етап 1930-50 ті рр. – сталінська псевдоемансипація, причини:

- індустріалізаціям та нестача робочої сили
- Великі демографічні втрати – голодомори, репресії
- ✓ Культ материнства – заборона абортів, припинення продажу контрацептивів
- ✓ Збільшення дитячих ясел, садків, літні табори, школи – однак не покривали всю потребу
- ✓ Культ жінки активної «общественниці» – безоплатно, наприклад, до інспекції їдалень, дитячим харчуванням, прибирати, висадка квітів....
- ✓ «хетагурівки» – дівчата, які підтримали приклад Валентини Хетагурової – приїжджати на Далекий Схід (1937). Де речі, Валентина на Далекому Сході вийшла заміж.

Георгий Иванович и Валентина Семеновна Хетагуровы (фото 1935 г.)

«Девушки! Сестры-комсомолки! К вам от имени молодых дальневосточниц обращаю свой призыв... Пять лет назад я стала дальневосточницей... Здесь открываются самые лучшие качества людей. Здесь умеют по-настоящему помогать товарищу, дружить и в радостях, и в невзгодах. Трудности сближают. И вот, дорогие подруги, вместе со всеми дальневосточницами я зову вас приехать к нам. Девушки на Дальнем Востоке приносят в суровую и часто огрубевшую жизнь то, что облагораживает, поднимает людей, вдохновляет их на новые героические дела. Думаю, что найдутся сотни и тысячи из вас, которые захотели бы приехать работать на Дальний Восток.

...Нам нужны слесари и токари, учительницы и чертежницы, машинистки и счетоводы, конторщицы и артистки... Нам нужны просто люди — смелые, решительные, самоотверженные. Вас ждут замечательная работа, замечательные люди, замечательное будущее... Мы ждем вас, дорогие подруги!»

Валентина Хетагурова – звернення до дівчат СРСР у газеті

- Негативний образ – як жінка, яка працює і не має дітей, як і та, що має дітей, але не працює.

- Сімейні кодекси:

«Мати відповідає за народження та виховання дітей, за побут родини, несе на собі всю домашню працю та крім цього матеріально підтримує сім'ю своєю заробітною працею»

Сталінська емансипація – гібрид, що далеко відійшов від ідеї свободи. Жінка не мала вибору, натомість зобов'язання – працювати, народжувати та побут

**ПИШНИМ ЦВІТОМ РОЗКВІТАЄ В СЕРЦЯХ МІЛЬЙОНІВ
ЖІНОК СВЯЩЕННЕ ПОЧУТТЯ МАТЕРИНСТВА**

III етап – хрущовська лібералізація 1950-60 рр., як і всі реформи половинчата та суперечлива:

- 1955 р. – дозвіл на аборти
- 1965 р. – полегшено процедуру розлучення
- 1967 р. – фіксована частка аліментів (25%)
- 1968 р. – оплачувані відпустки по вагітності та пологам, допомога саодиноким матерям
- 1961 р. – Указ СРСР «Про посилення боротьби з особами, які ухиляються від суспільно корисної праці і ведуть антигромадський паразитичний спосіб життя»
- Жінка – не мала вибору, тягар високих суспільно-виробничих вимог, робота, громадська діяльність, побут та виховання дітей.
- Побут – відсутність сучасної побутової техніки, дефіцит примитивної.....

- 1959,
Москва.
Перший
показ
моделей
Діора
- <https://www.bunddler.com/blog/post6/details>

Valerii Reshetniak (Courtesy Photo)